

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

GIOVANNI PASCOLI

Ἡ τρίτη Ἰταλία στὴ θαυμαστὴ αὐγὴ τοῦ μεγαλείου τῆς μᾶς παρουσιάζει ἓνα τριπλὸ ἄνθος παραστατικὸ τῆς νέας καὶ ὄχι τελευταίας ἀκμῆς τῆς μεγαλοφυΐας τῆς ἰταλικῆς φυλῆς : Carducci, D'Annunzio, Pascoli. Ἐάν ὁ Carducci εἶναι ὁ ἐπικὸς ποιητὴς τοῦ κινήματος τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ νέου βασιλείου καὶ ὁ ὑπερήφανος καὶ σκληρὸς δάσκαλος ἐνέργειας, ἐάν ὁ D'Annunzio εἶναι ὁ ἠδυπαθὴς λυρικός καὶ ἐνθυμίζει τὴν εἰδωλολατρεῖα πού ἔχει μέσα του τὸ αἷμα τῶν νέων λατίνων, ὁ Pascoli εἶναι ὁ ποιητὴς τῶν εἰρηνικῶν ὕμνων πού ἐκπέμπει ἡ ἀγροτικὴ Αὐσονία, ἐπαναλαμβάνοντας στὸ ποιμενικὸ του σουράβλι τὴν τρέμουσα νότα τοῦ γλυκύτατου Βιργίλιου. Μὲ τὸ θάνατό του πολλὰ τοπεῖα τῆς Τοσκάνας θὰ χάσουν ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τους καὶ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ τους λαχτάρα, χάνοντας τὰ πολὺπλοκα τραγοῦδια τῆς βαθειᾶς καὶ παθητικῆς ὀρχήστρας τοῦ ποιητῆ. Ἡ ζωὴ τοῦ G. Pascoli μπορεῖ νὰ περιληφθεῖ στὶς ἐξῆς ἡμερομηνίες. Γεννήθηκε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1855 ἀπὸ εὐκατάστατη οἰκογένεια. Παιδί, τοῦ συμβαίνει τρομερὴ τραγωδία πού τὸν περισφίγγει γιὰ πάντα μὲ ἀξέχαστη τὴν ἀνάμνησή της. Φτωχὸς μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πατέρα του, τελειώνει τὶς σπουδὲς του στὴ Φλωρεντία καὶ κάμνει τὴ γνωριμία τοῦ Carducci στὴν Bologna. Στὴ σχολὴ τοῦ δασκάλου οἱ γνώσεις του αὐξάνουν πολὺ καὶ τὰ καλλιτεχνικά του ὄνειρα ἀρχίζουν νὰ διατυπώνονται καὶ νὰ πραγματοποιοῦνται. Ἀφοῦ ὑπῆρξε καθηγητὴς σὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Carducci, μὲ τὴν ἐπικρότηση ὅλου τοῦ κόσμου, πέρνει τὴ διαδοχὴ τῆς ἑδρας τῆς Bolognas πού τὴ διατήρησε ἴσαμε τὸ θάνατό του. Νὰ ἡ χρονολογικὴ σειρὰ τῶν ἔργων του : *Myricae*, *Canti di Castelvecchio*, *Primi Poemetti* μὲ χαρακτηριστὰ βουκολικὸ καὶ βιργιλιακόν. Μὲ τὰ *Secondi Poemetti* γιὰ πρώτη φορὰ ἐκφράζει κοντὰ στὶς ἔννοιες τὶς γεωργικὰς τὶς πολὺν μωδέρνες καὶ σκέψεις φιλοσοφικὰς γενικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς. Ἐπειτα ἔρχονται *Poemi Conviviali*, ὅπου ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότητα ἀναζῇ μὲ γραμμὰς ἀγαμάτων. Κατόπιν τὰ «*Odi e Euni*» ποιήματα ὀρμασμένα ὅπου ἡ εὐπαθὴς νοοτροπία του ἐκφράζει σκέψεις κοινωνικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς, ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὰ ἐπικά ἄθλα τῶν νέων ἡρώων τῆς πατρίδας του καὶ τὰ *Poemi Italici*, καθὼς καὶ οἱ θαυμάσιες «*Canzoni di Re Enzo*» μὲ ἔθνικὸ περιεχόμενον, ἔρχονται καὶ σφαλοῦν μὲ χρυσὸ καὶ ἡχηρὸ σάλπισμα τὴν ἀνθρωπίνην του δράσιν. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναφέρει κανεὶς τὶς βαθεῖς καὶ σπουδαῖες ἐργασίες του στὴν ἐρμηνεία τοῦ Δάντη πού προκάλεσαν τόσο θερμὰς συζητήσεις, *Minerva oscura*, *Sotto il vilane*, *La Mirabile visione*. Καὶ δὲν θὰ ἀποσιωπήσω τὴν ἄλλη μυστικὴ καὶ θαυμάσια ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, τὴν παρθενικὴ ἐκείνη φύση πού φανερώθηκε στὰ λατινικά του ποιήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Gabriele d'Annunzio εἶπε :

«Giovanni Pascoli é il piu grande poeta latino che sia sorto

nel mondo dal secolo di Augusto ad oggi». Ἀνάμεσα στους ἀκρογωνιαίους γρανίτες πού ἐφάνηκαν στὰ τελευταῖα 50 χρόνια τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης ὁ «Ύμνος εἰς τὴν Ρώμη», καὶ ὁ «Ύμνος εἰς τὸ Τουρίνο» θὰ μένουν γιὰ πάντα σὰν ἡ πιὸ ὁμορφη διατύπωση τῆς ἀθάνατης λατινικῆς μεγαλοφυΐας.

ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΣΥΝΔΙΟΝΟΥ

ΜΕΤΑΦΡ. Χ.

(Τὸ δυστύχημα πού συνέβηκε τοῦ Pascoli ὅταν ἦταν παιδί εἶναι τὸ ἐξῆς : Καθόντανε μὲ τὴν οἰκογένεια του σένα ἀπόκεντρο χωριουδάκι τῆς ρωμάνιας, καὶ μιὰ νύχτα εἶδε νὰ σταματήσῃ μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τῆς οἰκίας τοὺς σέρνοντας τὰμάξι τους, ὅπου κοίτονταν στὰ αἵματα, σκότωμένοι, ὁ πατέρας του. Τὸ ἄλογο ἀπὸ ἐνστικτο εἶχε γυρίσει στὸ σταῦλο φέρνοντας στὸ μικρὸ του ἀφέντη τὸ θλιβερὸ μήνυμα τοῦ τραγικοῦ γεγονότος. Εἶναι ἄραγε περιέργο ὅτι ἄνθρωπος πού ἔζησε τέτοιο δυστύχημα στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του, τὸ θυμώτανε πάντα κατόπι κ' ἐπρόδιδε πάντα τὴ μελαγχολία καὶ τὴν ἀποθάρρυνση του ; Ὁχι βέβαια. Ἐμένα μου φαίνεται περιέργο πὼς μπόρεσε καὶ νὰ γράψῃ ἔπειτα ἀπ' αὐτό).

ΣΗΜ. ΜΕΤΑΦΡ.

ΛΕΟΝ DIERX

(Γεννήθηκε στὴ Réunion τὸ 1838 πέθανε 18 Ἰουνίου 1912).

Τὸ ἔργο τοῦ Dierx ἀποτελεῖται ἀπὸ λίγα βιβλία δημοσιευμένα μέσα σὲ 15 χρόνια τῆς ζωῆς του. Στὰ 1864 φάνηκαν τὰ «Poèmes et Poésies» τὸ πρῶτο του ἔργο, 1867 «Les Lèvres Closes» καὶ 1870 «Les paroles du vaincu», 1878 «Les Amants». Μετὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ὁ ποιητὴς ἔμεινε σιωπηλὸς ἕως τὸ θάνατό του δίχως νὰ δημοσιεύσῃ τίποτε καινούργιο.

Ἡ πρώτη ποίηση τοῦ Dierx εἶναι σὰν ἡ ἡχώ πού φέρνει στοὺς ἀνθρώπους τοὺς μυστηριώδεις κρότους πού ὁ ποιητὴς ἄκουσε ἀπὸ μακριὰ του. Τὸ μελαγχολικὸ καὶ βαθὺ βλέμμα τοῦ ποιητῆ βρίσκει τὴ μελαγχολία τῶν πιὸ φωτεινῶν οὐρανῶν καὶ ξέρει καὶ τὴν ἐκφράζει μὲ στίχους ὠραίους καὶ ἀρμονικούς, μελαγχολία γεννημένη ἀπὸ τὴ νοσταλγία τοῦ βορεινοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ βορεινὴ του πατρίδα. Ἀργότερα, στὴν τελευταία του συλλογὴ, ὁ ποιητὴς γίνεται κάπως (ὄχι καὶ πολὺ) ἀπαθέστερος, περιγραφικώτερος, ἀρκεῖται σὰν καθρέφτης νὰ καθρεφτίζει τὴν ὠραιότητα τῆς φύσης καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στὸ ἔργο τοῦ D. διακρίνεται κανεῖς ἓνα παράπονο μελαγχολίας πένθιμο καὶ θλιβερό. Εἶναι ὁ ἀντίλαλος τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, τοῦ παράπονου τῆς ἀνθρωπότητας πού ἔχει πιά βαρεθεῖ νὰ ὑποφέρει καὶ νὰ βασανίζεται τώρα χρόνια καὶ χρόνια.

Ὁ Λέον Dierx ὑπῆρξε καθ' ἑαυτὸ ποιητὴς, δὲν ἐγνώρισε τὰ ἀπέραντα φιλοσοφικὰ ὕψη, οὔτε τίς πολὺπλοκες ψυχολογικὲς λεπτότητες ἄλλων συναδέλφων του, ἀλλὰ ἀναπληρῶνει τὴν ἔλλειψη του αὐτὴ μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ ρυθμοῦ του καὶ τὴ μελαγχολικὴ γαλήνη τῆς σκέψης του. Γι' αὐτὰ του τὰ προτερήματα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Mallarmé τὸν ἐξέλεξαν «Prince des Poètes», δῆγμα σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ γιὰ τὴν ἐκλεκτὴ καὶ σεμνὴ του τέχνη.

Χ.

RICHARD DEHMEL

Ἡ μεγαλειότερη ζωντανή φιλολογικὴ προσωπικότητα στὴ σημερινή Γερμανία, ὁ πρῶτος λυρικός τῆς ποιητῆς καὶ ὁ μεγάλος ἐλευθερωτὴς τοῦ στίχου στὴ Γερμανικὴ ποίηση. Ὅ,τι ὁ Verlaine γιὰ τοὺς Γάλλους εἶναι ὁ Dehmel γιὰ τοὺς Γερμανούς, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ἐπειδὴ ὁ D. εἶναι καλλιτέχνης πλέον φιλόσοφος καὶ πλέον ἠθικολόγος ἀπὸ τὸ Verlaine ἔχει μεγαλειότερη ἐπίδραση στοὺς σύγχρονους του παρὰ ὁ V. Ἐξεδόθησαν τώρα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὰ «Ἀπαντα» του (Gesammelte Werke von Richard Dehmel. 10 Bände, Berlin S. Fischer 1906-1909) δέκα τόμοι ἐν ὧν καὶ περιέχουν «Erlösungen» (Ἀπολύτρωσες) «Aber die Liebe» (Μὰ ὁ Ἔρωτας), «Weib und Welt» (Γυναῖκα καὶ Κόσμος), «Die Verwandlungen der Venus» (Ἡ Μεταμόρφωση τῆς Ἀφροδίτης), «Zwei Menschen» (Δύο ἄνθρωποι), «Der Kindergarten» (Ἡ «Νηπιακὸς Κήπος»), «Lebensblätter» (Φύλλα ἀπὸ τὴ ζωὴ), «Betrachtungen» (Παρατηρήσεις), «Der Mitmensch» (ὁ «Πλησίον»), «Lucifer» (Ἑωσφόρος). Στὴ νέα αὐτὴ ἐκδοση τῶν ἔργων του ὁ Dehmel ἔκαμε τόσο πολλὰς μεταβολὰς στὰ ἔργα του ὥστε μερικὰ νὰ μὴ μοιάζουν πλὴν καθόλου μὲ τὴ μορφὴ ποὺ εἶχανε ὅταν πρωτοφάνηκαν, φανερὸ παράδειγμα τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ καλλιτέχνη γιὰ τὴν τέχνην αὐτὴν καθ' ἑαυτή, ποὺ τὸν κάμνει νὰ μὴ προσκολλᾶται σὲν ἄν τύπο ἢ σὲ μιὰ μορφὴ, ὅπως συμβαίνει πολλὰς φορὲς.

Ὁ ἴδιος σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν ἰδέαν εἶπε κάπου :

«Ἐφ' ὅσον κανεῖς εἶναι ἐρωτεμένος μ' ἔνα καλλιτεχνικὸ δημιούργημα, δὲν μπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ πραγματικὰ τὴν τέχνην.»

Τὸ πρῶτο τοῦ ἔργο «Erlösungen» φάνηκε στὰ 1891. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Ίψεν μὲ τὸ θέατρο του, ὁ Νίτσε μὲ τὴ φιλοσοφία του, ὁ Zola καὶ ὁ Τολστόϊ μὲ τὸ μυθιστόρημά του καὶ ὁ Detlev von Liliencron, μὲ τὸ ἐπικολυρικὸ ποίημά του, ἐβασίλευαν στὸ φιλολογικὸ ὀρίζοντα τῆς Γερμανίας, καὶ ἡ λυρικὴ ποίηση φαινόταν τέλεια λησιμονημένη, σχεδὸν σὰ νὰ μὴν εἶχε τὴ θέσιν τῆς.

Τότε φάνηκε ὁ D. καὶ τῆς ἔδωσε νέα ζωὴ καὶ νέα ὑπόσταση, ἐκφράζοντας τὴν ψυχικὴ κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του (ποῦ εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις σχεδὸν κάθε ἀνθρώπου καὶ κάθε ἐποχῆς) δηλαδὴ τὴ δίψα γιὰ τὴν ἀπόλαυσιν.

Ὁ ποιητὴς λέγει κάπου :

Θέλω βαθεῖα νὰ γνωρίσω κάθε ἀπόλαυσιν
ὅσο βαθεῖα δειψασμένος εἶμαι,
θέλω νὰ τὴν ἀντλήσω ἀπὸ τὸ σύμπαν.

Κι ἄς ἀποθάνω.

Τὸ θέλω μὲ ὅλην τὴ δημιουργικὴ μαγίαν
ποὺ βράζει καὶ καίει μέσα μας.
Δὲ θέλω νὰ κατευνάσω τὴν πεινασμένη δύναμιν
τοῦ πόθου μου.

Μέσα στὰ ἔργα του διακρίνει κανεῖς τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ σπουδαιότητα τοῦ Dehmel, στὸ περιστατικὸ ἔξαφνα πὼς αὐτὸς γράφει γιὰ γνωστότατα πράγ-

ματα, όπως ο Ήρωτας, με τρόπο έντελως καινούργιο, σαν να εγνώρισε τα πράγματα αυτά πρώτος αυτός και σαν να επρόκειτο πρώτος αυτός να τα περιγράψει.

Η μεγάλη δράση του D. πέφτει από τα 1891 έως τα 1903, τώρα πλέον μπορεί να πει κανείς πως ο ποιητής έχει συμπληρώσει το έργο του και πως πολύ πιθανόν δε θα δημιουργήσει ούτε διαφορετικό ούτε μεγαλύτερο από ότι έχει δημιουργήσει. Η άξια του μπορεί να λογαριαστεί ως τελειωτικά ζυγισμένη, χωρίς να υπάρχει φόβος αργότερα να θεωρηθεί ότι οι σύγχρονοί του τον υπερτίμησαν.

X.

Ο MAURICE BOISSARD ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΩΡΕΑΣ

Δυό γνώμες υπάρχουν στους φιλολογικούς κύκλους της Γαλλίας για το έργο του Μωρεάς. Η μία ο αντίποδας της άλλης. Άλλοι τον θαυμάζουν και τον λογαριάζουν για μεγάλο ποιητή και μεγάλο κριτικό, άλλοι πάλι, αν και αναγνωρίζουν την πολυμάθεια και τη σοφία του, φτάνουν στο σημείο να του άρνηθούν τον τίτλο του ποιητή. Ποιοί άκριβως είναι υπέρ και ποιοί κατά δεν είναι τόπος να το εξετάσουμε. (Στη μελέτη του φίλτατου συνεργάτη μας του ποιητή Μαλακάση για τον Πώλ Φόρ, που δημοσιεύουμε σαυτό το φυλλάδιο, υπάρχουν κάμποσα σημεία που δείχνουν ποιοί άνω-κάτω κύκλοι έχτιμούν το Μωρεάς και πόσο τον έχτιμούν.) Αν δίνουμε σήμερα περίληψη παρακάτω ενός πολεμικού άρθρου του Maurice Boissard, του θεατρικού κριτικού του *Mercure de France* για το Μωρεάς, το κάναμε όχι από κάποια πρόθεση ή από σύμπτωση γνώμων αλλά για να δείξουμε στον έλληνα αναγνώστη—άν δεν έτυχε να διαβάσει σε άλλη γλώσσα, γιατί στα έλληνικά άντιμωρεαδικό άρθρο δεν έδημοσιεύτηκε ακόμα— πώς υπάρχει στη Γαλλία ρεύμα άντιμωρεαδικό, και να του δείξουμε ακόμα πώς άντικρύζουν το Μωρεάς οι άρνητές του και τι έπιχειρήματα βρίσκουν για να τον χτυπήσουν.

Και για να λείπει κάθε παρεξήγηση σημειώνουμε πως το άρθρο αυτό, αν και γραμμένο από ταχτικό συνεργάτη του *Mercure de France*, δε φανερώνει πως το περιοδικό αυτό έχτύπησε το Μωρεάς. Κάθε άλλο: άλλοι συνεργάτες του, καθώς ο Marcel Coulon και ο André Fontainas ύμνησαν το Μωρεάς μέσα στο ίδιο περιοδικό.

«...Ο Μωρεάς ήτανε όχι μόνον λυρικός μ'α και πολυδιαβασμένος σοφός. Έγώ μπροστά του είχα για μόνα εφόδια τη ζωρότητα των έντυπώσεων μου και την προτίμηση μου για το ταλέντο το φυσικό και το αυθόρμητο, χωρίς να τρέφω μεγάλον έρωτα και ούτε μάλιστα θαυμασμό για τη σοφία.

Θυμάμαι, μιά μέρα, μπροστά μου, συζητούσε για τη γαλλική ποίηση μ' ένα νέο σοφό, ονοματίζοντας έναν ένα όλους τους ποιητάς, ή σχεδόν όλους της φιλολογίας μας. Κανένας δεν εύρισκε έλεος στα χέρια του. «Τί διάβολο του είπα για να σταματήσω το μακκελειό αυτό, τώρα που τ'αυς πήρατε ό,τι καλό είχανε δεν αξίζουν πια τίποτε;». Έγέλασε. «Έ! αυτός ο Boissard τί καλός φιλολογικός κριτικός θα σου γίνει». Είπε. «Όμολογώ πως μ' αυτό το λόγο του με κολάκευε πολύ, μ'α έδειχνε κι όλας πώς ξεχνούσε πάρα πολύ τον έαυτό του.

Γιατί κι ο ίδιος, πρò πάντων στην ποίηση, ήτανε άλλης λογής κριτικός. Κι αλήθεια. Μήπως οι *Stances* δεν είναι, να πούμε, το έργον ενός κριτικού;

Τὸ ἔργον ἐνὸς ἀνθρώπου πού εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ διακρίνει, νὰ ξεχωρίζει, νὰ συγκρατᾷ καὶ νὰ ξαναδιατυπώνει; Συχνὰ παρομοιάζω τὶς Στρυφές του μὲ χορὸ, ὅπου συναπαντιῶνται πολλὲς φωνές τῆς περασμένης μας ποιήσης, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ἡ παρομοίωση πού κάνω δὲν εἶναι καὶ πολὺ κακὴ.

Μ' αὐτὰ δὲ θέλω νὰ πῶ πὼς δὲν μπορεῖ κανεὶς νάγαπήσει τὶς Stances. Ἔχουν τὶς ὁμορφιές τους, ἀληθινὲς ὁμορφιές πού συγκινοῦν. Καὶ συγκινοῦν καὶ μένα τὸν ἴδιο πολλὰ φορὲς. Μὰ οἱ ὁμορφιές αὐτὲς εἶναι δανεικές. Εἶναι σὰ νὰ λέμε — ἄχ! τί αἴρεση πάω νὰ κάμω — ποίηση καθηγητῆ, μὰ ἐνὸς καθηγητῆ, — διέτε πόσον εἶμαι διαλλακτικὸς — προικισμένου μὲ θαυμαστὸ γούστο. Σοφί, εὐγενικιά, ἐπιδεικτικὴ ποίηση. Νοιώθω πὼς ἔτσι ἐπιβάλλεται καὶ πὼς μερικὸν δὲν τολμοῦν νὰ μὴν τὴ θαυμάζουν. Τὶ τὰ θέλετε ὅμως. Δὲ βρῖσκετε πὼς εἶναι πολὺ μακρυνὰ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ τῆ συγκίνησής μας ὁ Ζέφυρος, ὁ Βορρᾶς, ὁ Αἰθέρας, ἡ Μοῖρα, ἡ Λύρα, ἡ Ἀρτεμις;

Ὅλα αὐτὰ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πάρα πολὺ ἑλληνικά!

Γι' αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦμε τὸ Μωρεάς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶτανε τοῦ τόπου του. Καὶ δὲ μεγαλῶνει κανεὶς κοντὰ σιτὴν Ἀκρόπολιν δίχως νὰ πάρει κατὶ δικό της. Ὡστόσο ρωτῶ: ὁ ἄνθρωπος πού ἔγραψε τοὺς στίχους αὐτοὺς αἰσθανότανε ἀληθινὰ; Εἶχε μέσα του καμμιὰ σπύθα ἀπ' τὴ συγκίνηση, τὴν ἀερένια νὰ ποῦμε, ποῦνε ὅλο μουσικὴ καὶ αἴσθησι καὶ πού κάμνει τὸν ποιητῆ; Ἡ εἶτανε ἀπλούστατα ἓνας τεχνίτης πού ἤξερε καλὰ τὶ θὰ πεῖ μέτρο καὶ ἁρμονία ἀπ' τὸ πλαστικὸ μέρος τοῦ στίχου; Αὐτὸ εἶναι κατὶ, δὲ λέω, μὰ πάλι αὐτὸ τὸ κατὶ χαρακτηρίζει πέρα καὶ πέρα τὸν ποιητῆ; Τολμῶ μάλιστα νὰ ὑποστηρίξω πὼς οἱ ἀρετὲς αὐτὲς ἔρχονται στὴ δευτέρῃ γραμμῇ. Ἀς θαυμάζουμε τὶς Stances. Συμφωνῶ. Ὁ ποιητὴς πού τις ἔγραψε, ἂν καὶ δὲν ἐτραγούδησε καινούργια πράγματα, ὅμως ἐτραγούδησε σωστά, καὶ ἡ ἁρμονία πού βγαίνει ἀπ' αὐτὲς, ἂν καὶ καμωμένη ἀπὸ ἀντίλαλους, δὲν παύει νὰ ἔχει τὴν ὁμορφιά της. Στοχάζομαι, ὥστόσο, πὼς μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ προτιμῶ τὴν περὶ εὐαίσθητη, τὴν περὶ συγκινημένη καὶ τὴν περὶ χρωματισμένη ποίηση. Τὶς προάλλες ἐδιάβαζα στίχους — μὴ μὲ εἰρωνευθεῖτε — ξαναβρῆκα τὸ κομμάτι αὐτὸ πού τὸ παραθέτω, ἀποσιωπώντας τὸ συγγραφέα του γιὰ εὐνόητους λόγους.

LE JOUR ET L'OMBRE

Ce beau jour n'est plus rien que son ombre odorante,
La lumière est éteinte et le vent disparu;
Le parfum ténébreux de l'arbre et de la plante
A remplacé pour nous la forme qu'ils n'ont plus.

La forêt incertaine est à peine un murmure
Où la feuille invisible à la feuille s'unit,
Et le fleuve n'est plus qu'une fraîcheur obscure
Qu'aspire en soupirant l'haleine de la nuit.

Il semble que le temps et l'ombre et le silence
Ordonnent de mourir et de fermer les yeux,
Car si le jour renaît, revient et recommence,
Aura-t-il la beauté de ce jour radieux?

Aura-t-il cette aurore, et ce clair crépuscule,
Et ce midi de flamme où l'Amour triomphant
Pose aux lèvres en feu sa lèvre qui les brûle ?
Et son soir sera-t-il sonore et transparent ?

Et du fleuve, de la forêt et de la plante,
De tout ce qui fut lui, refera-t-il demain
Ce ténébreux parfum et cette ombre odorante
Où persiste embaumé son souvenir divin ?

Βρίσκετε στις Stances τίποτα πού νά μοιάζει μαυτούς τούς στίχους ; Νομίζω πώς μιὰ μέρα θά γίνει ανάγκη νά ὁμολογήσουν πὼς οἱ Stances κλειοῦν περισσότερη τέχνη ἀπὸ συγκίνηση. Καὶ ξέρετε πολὺ καλὰ πὼς ἡ συγκίνηση μονάχα κάμνει τὴν ποίηση. Ὅταν ἐξετάζει κανεὶς ἀπὸ κοντὰ τὶς Stances καθὼς καὶ τῶλλα τὰ βιβλία τοῦ Μωρεᾶς, ποῦνε γραμμένα στὸ πεζό, τὶς Variations sur la vie et les livres καὶ τὶς Réflexions sur quelques poètes, παρατηρεῖ πὼς τὰ βιβλία αὐτὰ γράφτηκαν ἀπὸ ἄνθρωπο πού δὲν εἶχε τίποτα νὰ μᾶς πεῖ καὶ πού ἤθελε νά χρησιμοποιήσει τὴν πολυμάθεια του. Παράδειγμα ἀκόμα κ' ἡ Ἱφιγένεια πού παραστάθηκε τελευταῖα στὴ Γαλλικὴ Κωμῳδία. Κι ἀλήθεια : εἶναι ἀπορίας ἄξιον πὼς ἓνας ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ περάσει μερικὰ χρόνια τῆς ζωῆς του συνθέτοντας ἓνα ἔργο τόσο ψυχρὸ, τόσο ἀλύγιστο καὶ τόσο ἄψυχο. Φωνάζει πὼς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐργασίας ἐνὸς λογίου καὶ τίποτα παραπάνω. Ὡς τὰ σήμερα εἶχαμε ἀρκετὲς μεταφράσεις ἢ διασκευὲς τῆς Ἱφιγένειας. Τώρα ἔχουμε μιὰ παρὰ πάνω. Ἀκούει κανεὶς αὐτὰ τὰ πράματα, ὅπου τίποτα δὲ ζεῖ, τίποτα δὲ σαλεύει, ὅπου ὅλα εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπὸ μᾶς, ὅλα ξένα — δουλειὰ βιβλιοθήκης, σοφοῦ μόχθοι — καὶ στοχάζεται πὼς εἶναι εὐτύχημα γιὰ τοὺς συγγραφεῖς των πού εὐρέθησαν ἄλλοι νὰ γράψουν πρὶν ἀπ' αὐτούς, γιὰ ν' ἀντιγράψουν καὶ νὰ μεταφράζουν. Ὅ,τι ἐπρόσθεσε ὁ Μωρεᾶς στὴν Ἱφιγένεια δὲν τὸ ἐξετάζω. Μποροῦσα νὰ τὸ μάθω, ὅπως κάθε ἄλλος, παραβάλλοντας τὰ δυὸ κείμενα. Δὲν ἀπαιτεῖται πνεῦμα, μόνο λίγη ἐργασία — ἐργασία γραφειοκράτη — καὶ ὁ κόσμος ὅλος.

Ξέρετε ἄλλωστε τί ὑποδοχὴ κάνανε στὴν Ἱφιγένεια. Ψυχρὴ, ψυχρότατη, πέρα καὶ πέρα σύμφωνη μὲ τὸν τόνο τοῦ ἔργου. Ἐζήτησαν νὰ μᾶς πείσουν πὼς ἡ κακὴ ἐρμηνεῖα καὶ ἡ ἀθλία ὑπόκριση ἐχαντάκωσαν τὶς ὁμορφιὲς τοῦ ἔργου, καὶ πὼς οἱ ὁμορφιὲς αὐτὲς φαίνονται στὸ διάβασμα. Πάρτε ὅτι κομμάτι θέλετε καὶ διαβάστε το. Τί βρίσκετε ;

Τέλος δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε καὶ πολὺ ἀπαιτητικοί. Ἐχουμε μὲ τὴν Ἱφιγένεια τοῦ Μωρεᾶς ἓνα καλὸ παράδειγμα τοῦ νεοκλασικισμοῦ, τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς στὴν παράδοση, πού μερικοὶ ζήτησαν νὰ μᾶς ἐνθουσιάσουν μ' αὐτὴ. Σχολὴ φιλολογικὴ γεμάτη ἀρετὲς, γιὰ κείνον πού δὲν ἔχει καμιὰν ἀτομικότητα καὶ θέλει νὰ τὴν ἀκολουθήσει. Ἀντιγράφουν, μιμοῦνται, κατασκευάζουν, ἐπαναλαμβάνουν ! Λίγη μάθηση, καὶ λίγη εὐκολία νάφομοιώνει κανεὶς καὶ πάει λέοντας.

Ἔτσι μὲ ξαναμαθήματα γίνεται ὁ καθένας συγγραφέας.

Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς στὴ φιλολογία ἡ μάθηση, ὅσο μεγάλη κι ἂν εἶναι, δὲν εἶναι τὸ πᾶν καὶ πὼς τὸ νὰ ξαναμασᾷ κανεὶς καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνει ἀδιάκοπα, ἰσοδυναμεῖ πάνω κάτω μὲ τὸ τίποτε . . . »

Β. Ε. Π.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'. - ΑΡΙΘΜΟΣ Γ'. ΙΟΥΛΙΟΣ 1912 - ΑΘΗΝΑ

Μιά θερμή σύσταση έχω νά κάμω, σέ ὅσους πραγματικά ἐνδιαφέρονται γιά τήν παιδεία στή πατρίδα μας, νά διαβάσουν προσεκτικά τὸ τελευταῖο δελτίο τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου.

Ἐκεῖ μέσα σοῦ κτυπᾷ στὰ μάτια πρῶτα-πρῶτα, γραμμένη ἀπὸ τὸν Κ. Κ. Κ. μιὰ δυνατὴ περιγραφὴ τῆς ἐλεεινότητος ποῦ βρίσκονται τὰ δημοτικά σχολεῖα τῆς Ἀθήνας. Μὲ πόνο βαθύ στὴ ψυχὴ, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῆς σπαρταριστῆς αὐτῆς καὶ γεμάτης ἀπὸ σάτυρα μελέτης, σκέφτομαι τὰ κακόμοιρα τὰ ἑλληνόπουλα, ποῦ τρώγουν τόσο σκληρὸ τὸ ψωμὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τῶν. Νομίζεις πῶς βρίσκεσαι σὲ μιὰ νέα αὐλὴ τῶν θαυμάτων, ποῦ μέσα στὸ στενόχωρο περίβολό της, οὐρλιάζουν τὴ κακομοιριά τῶν τὰ ἄθῳα θύματα τῶν στρεβλωτῶν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς υἱείας τοῦ ἔθνους μας.

Ὑστερα σοῦ γεμίζει ἀπὸ ἀνακούφιση τὴν ψυχὴ ἡ πνευματικὴ δροσιὰ ποῦ ξεπετιέται ἀπὸ τὸ εὐσυνεῖδητα μελετημένο ὑπόμνημα τοῦ Ἑκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου πρὸς τὸ κεντρικὸ ἐποπτικὸ συμβούλιο τῆς Δημοτικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Τὸ ὑπόμνημα εἶνε γεμάτο ἀπὸ σοφὰ καὶ ἀποκρυσταλλωμένα σὲ πρακτικὲς ὁδηγίες συμπεράσματα ποῦ θὰ χρησιμεύσουν γιά νὰ ὤρουν τὸ σωστὸ δρόμο ποῦ πρέπει νὰ πάρουν, ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευση τῶν ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά—καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ μόρφωση τῶν κοριτσιῶν στὰ ἀνώτερα Παρθεναγωγεῖα καὶ Διδασκαλεῖα.

Νομίζω πῶς καλύτερα δὲ θὰ μπορέσω νὰ ἀποδόσω τὸ πνεῦμα τῆς μελέτης αὐτῆς παρὰ ἀναφέροντας μερικὲς γνώμες της ποῦ μοῦ καρφώθηκαν στὸ νοῦ.

« Σκοπὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων εἶναι νὰ ἐτοιμάσει ὅσο μπορεῖ καλῶτερα, ὅλους ἐκείνους τοὺς πολῖτες τοῦ ἔθνους, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποῦ δὲ θὰ πάρουν ἄλλη ἀνώτερη γενικὴ ἀγωγή, γιά νὰ ζήσουν σὰν ἄνθρωποι καὶ πολῖτες ἐλεύθεροι τὴ σημερινὴ ζωὴ, μορφώνοντας τίς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς τῶν ἱκανότητες, παρέχοντάς τους χρήσιμες καὶ ἀπαραίτητες γνώσεις καὶ προσπαθώντας νὰ διαπλάσει τὸ χαρακτῆρα τους.»

« Τὸ ἐξατάξιο δημοτικὸ σχολεῖο πρέπει νὰ εἶναι ὅλως διόλου αὐτῷ-παρκο, ἐπιδιώκοντας νὰ δώσει τὴν ἀπαραίτητη μόρφωση σ' ὅλους τοὺς πολῖτες ποῦ δὲ θὰ πάρουν ἄλλη ἀγωγή. Καλὸ εἶναι οἱ τέσσερες πρώτες τάξεις νὰ εἶναι κοινὴ βάση καὶ γιά κείνους ποῦ θὰ πάνε στὰ ἀνώτερα. Ἰσως ἀκόμη καὶ οἱ ἑξ. Ἀλλὰ θὰ εἶναι δουλειὰ τῶν ἀνωτέρων σχολείων νὰ κανονίσουν τὰ προγράμματά τους ἔτσι, ποῦ νὰ μποροῦνε νὰ δέχωνται μαθητὰς ἀπὸ τὴν τετάρτη ἡ τὴν ἑκτη τῶν δημοτικῶν. Τὸ πρόγραμμα τῶν δημοτικῶν μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποταγμένο στὰ προγράμματα τῶν ἀνωτέρων.»

« Τὸ δημοτικὸ σχολεῖο πρέπει νὰ μεταχειρίζεται ἐκεῖνα τὰ μέσα καὶ νὰ ἐπιδιώκει ἐκείνους τοὺς μερικὸς σκοποὺς, ποῦ θὰ κάμουν πραγματοποιησῖμο τὸ γενικὸ σκοπὸ του. Κάθε ἰδανικὸ ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ πρέπει νὰ λείπη.»

« Εἶνε ἀνάγκη νὰ χτυπήσῃ ἡ πολιτεία τὸ ἰδανικὸ τῆς κούκλας γυναίκας· ἀνάγκη ὑψώνοντας τὸ δασκαλικὸ ἐπάγγελμα νὰ χτυπήσῃ τὴν ἐπικίνδυνη δα-

σκαλοπλημμύρα και νά δώση τὰ μέσα ὥστε ν' ἀνοιχτοῦνε στὰ κορίτσια και ἄλλοι δρόμοι πρὸς τὸ τραπεζιτικὸ, ἐμπορικὸ και βιοτεχνικὸ ὑπαλληλικὸ στάδιο.»

« Σκοπὸς τῶν ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων εἶνε νὰ δώσουνε σ' ὅσα κορίτσια θέλουνε μόρφωση ἀνθρωπιστικῇ, ἐθνικῇ και θετικῇ πλατύτερη και βαθύτερη ἀπ' ὅ,τι δίνουν τὰ ἐξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα. Νὰ μορφώσουνε δηλ. ἐλληνοποῦλες με χαρακτήρα αὐθύπαρκτο, ἱκανὲς νὰ κυβερνήσουν τὸ σπῆτι τους και ν' ἀναλάβουν τὴν ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν τους ἔτσι, ὥστε νὰ ἐξυψώσουν τὴν οἰκογένεια σὲ παράγοντα κοινωνικῆς προόδου. Νὰ δώσουν ἀκόμη τὴ μόρφωση ποῦ θὰ ἐπιτρέπει σ' ὅσες ἀποφοιτοῦν ἀπ' αὐτὰ τὰ σχολεῖα νὰ κατεβούνε στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ φέρει, ἢ γιὰ νὰ συντηρήσουν ἐντὶμα τὸν ἑαυτὸ τους ἢ γιὰ ν' ἀνακουφίσουν τὴν οἰκογένειά τους.»

« Ἐκεῖνο ποῦ πρὸ πάντων πρέπει νὰ τονιστῇ εἶνε πῶς τὸ Διδασκαλεῖο δὲν εἶναι σχολεῖο γενικῆς μορφώσεως, παρὰ σχολεῖο ἐπαγγελματικὸ, προορισμένον νὰ μορφώσῃ εἰδικὰ γιὰ τὸ ἔργο τους ἐκεῖνα τὰ κορίτσια ποῦ ἀποφασίζουσιν νὰ γίνουνε δασκάλες. Δὲ θέλουμε νὰ ποῦμε μ' αὐτὸ πῶς πρέπει ν' ἀποκλειστοῦν ἀπὸ τὸ διδασκαλεῖο ὅλως διόλου τὰ γενικὰ μορφωτικὰ μαθήματα. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, ἀφοῦ ἡ δασκάλα πρέπει νὰ εἶνε πρὸ πάντων γυναῖκα με μόρφωση ἀνώτερη και βαθειὰ και με δυνατὴ προσωπικότητα. Μὰ ὁ ἐπαγγελματικὸς χαρακτήρας τοῦ σχολείου πρέπει νὰ κυριαρχῇ και νὰ ὑποτάσσωνται σ' αὐτὸν τὰλλα και ὅχι μόνον τὸ πρόγραμμα δὲν πρέπει νὰ κινηγὰ περιττοὺς σκοποὺς μὰ ἀκόμη και ὁ τρόπος τῆς ἐργασίας ποῦ θὰ γίνεται ἐκεῖ, ἀκόμη και τὰ πρόσωπα ποῦ θὰ διδάσκουν, πρέπει νὰ προσαρμοζονται τέλεια στὸν κύριον σκοπὸ τοῦ σχολείου.»

Λυποῦμαι μόνον πῶς ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὅμιλος στὴ μελέτῃ του αὐτῇ δὲν ἔστρεψε καθόλου τὴ προσοχή του στὴν ἀνάγκη ποῦ βρίσκεται τὸ ἐλλήνοπούλο, μέσα στὰ χρόνια ποῦ συχνάζει τὸ δημοτικὸν σχολεῖο, κοντὰ στὴ μητρικῇ του γλῶσσα νὰ μάθῃ ἀκόμη και μιὰν ἄλλην ξένην. Θὰ μοῦ εἰποῦν ἴσως πῶς σὲ κανένα μέρος τῆς Εὐρώπης στὰ δημοτικὰ σχολεῖα δὲ διδάσκουν ἄλλην γλῶσσα ἀπὸ τὴ μητρικῇ. Ἀλλὰ και κανένα ἔθνος τοῦ κόσμου ἀπὸ τίς συνθῆκες τῆς σημερινῆς ὑπαρξεως του ἢ τῆς μελλοντικῆς του ἐξελίξεως δὲν ἔχει τόσην ἐπιταχτικὴν ἀνάγκη νὰ μάθῃ ξένες γλῶσσες ὅσην ἔχει τὸ δικό μας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρατήρηση αὐτῇ, θαρρῶ πῶς τὸ ὑπόμνημα ἔπρεπε νὰ ἐπιμείνῃ περισσότερο παρ' ὅ,τι κάνει στὴ νέα ἀλήθεια τῆς παιδαγωγικῆς πῶς ἡ ἐξάχρονη φοίτηση στὰ δημοτικὰ σχολεῖα δὲ φτάνει γιὰ τὴν ἀληθινὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν μας. Ἀπαιτοῦνται τοῦλάχιστο ὀκτῶ χρόνια και ἴσως τότε θὰ ἦταν κατορθωτὸ τὰ ἐλληνόπουλα νὰ μάθουν ἀρκετὰ καλά, κοντὰ στὴ δικῇ των και μιὰν ἄλλην γλῶσσα, χωριστὰ ἀπὸ τὴ λοιπὴ ἀπαραίτητη γενικὴ μόρφωση.

Ἄς ἐλπίσουμε πῶς ἐκεῖνοι ποῦ εἶνε ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν μας θὰ ἀκολουθήσουν με τὴν ἐπιθυμητὴ ἀκρίβεια και προσοχή τίς συμβουλὲς και τίς ὁδηγίες ποῦ δίνει τὸ ὑπόμνημα.

K. N. P.

BOLESŁAW PRUS

Συγχληνικὸς ὁ θάνατος τοῦ Bolesław Prus. Ἀεῖρο πλῆθος βαθειὰ συγχληνιμένο, ἀκολούθησε ἀπὸ τοὺς δρόμους τῆς Βαρσοβίας τὸ λείψανον τοῦ μεγάλου συγγραφέα.

Ἐκτός λίγες ἐξαιρέσεις, ὅλο σχεδὸν τὸ ἔθνος ἀποκαλήφθηκε εὐλαβη-
τικᾷ μπροστά στὸν τάφο, ὅπου πῆγε νάναυτα τεῖ ἐκεῖνος ποὺ ἀφιέρωσε
στὸν τόπο του τὴν ἐργασία του τὴν πολύχρονη καὶ τὴν ἀφιλοχρήματη, τὸ
ταλέντο του καὶ τὴν καρδιά του ὁλάκαιρη.

Ὁ Β. Prus ἀνῆκε στὴν πλειάδα ἐκεῖνη τῶν «νέων» ποὺ στὰ 1870
σῆκωσαν τὴ σημαία τοῦ «βαρσοβινοῦ θετικισμοῦ». Τὸ κίνημ' αὐτὸ ποὺ
γεννήθηκε τὴν ἐπαύριο τῆς αἵματηρῆς τραγωδίας τοῦ 1863, εἶχε σκοπὸ νὰ
ξυπνήσει τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸ λήθαργο, ὅπου τὸ εἶχε ρίξει ὁ πολιτικὸς χαλασμός.
Ἐνόνόματι τοῦ λογικοῦ, τῆς «ὀργανικῆς ἐργασίας», τῆς ἐπιστήμης, τοῦ θε-
τικισμοῦ, καταπιάστηκαν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἄγονης αἰσθηματολογίας,
ἐναντίον τοῦ καλογερικοῦ μυαλοῦ, ἐναντίον τοῦ ἀδιάλλαχτου συντηρητικισμοῦ
τῶν τάξεων τῶν εὐγενῶν. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ σύγχρονη πολωνέζικη ἀστυκὴ
τάξη, καὶ οἱ νέοι ἐνθουσιασμένοι μὲ τὸ θετικισμό, ἔχοντας ἐπικεφαλῆς
τὸν Alexandre Swietochowski, χωρὶς νὰ τὸ ὑποψιαστοῦν, στάθηκαν οἱ
ἰδεολόγοι τῆς καινούργιας αὐτῆς τάξης ποὺ ἔμπαινε στὸν ἀγῶνα ὀπλισμένη
μὲ πνεῦμα κριτικὸ καὶ ψυχρὸ, καὶ μὲ ὄρεξη ἀγριώτατη.

Σύντροφος στὰ ὄπλα τῶν Chmielowski, τῶν Ochorowicz, τῶν Swie-
tochowski, τοῦ Sienkiewicz, πρὶν νάπαρνηθεῖ ὁ τελευταῖος τὸ θετικισμό
γὰ νὰγκαλιάσει τὸν πειὸ ἄδολο συντηρητικισμό, ὁ Β. Prus εἶχε ἑξέχωρα
χαρίσματα· εἶχε τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ πνεύματος ποὺ δὲν τὸν ἄφισε ποτὲ
νὰ σκλαβωθεῖ ἀπὸ καθορισμένον πρόγραμμα, εἶχε χιούμορ ἐκλεχτὸ ποὺ τὸν
ἔκαμε νὰ τὸν παραβάλουν μὲ τὸ Δίκενς, κ' εἶχεν ἀκόμα μιὰν εὐαίσθησία
σχεδὸν γυναικεία. Τὸ αἶσθημα, διωγμένο ἀπ' τοὺς θετικιστὲς, ἐτρύπωσε κρυ-
φὰ-κρυφὰ στὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο, ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ τοῦ ἀνοιξε λα-
θραῖα ἡ καρδιά τοῦ Prus.

Γιὰ τὸν Prus ἡ νίκη αὐτῆ τῆς καρδιάς πάνω στὸ πνεῦμα, εἶχε
ἀνυπολόγιστες συνέπειες. Ἡ τέχνη του ἐπηρεάσθηκε πέρα καὶ πέρα. Ὁ
συγγραφέας πού, μὲ τὰ ἄθρα του, τὶς μελέτες του, ὕμνολογοῦσε τὸ
θρίαμβο τῆς σκέψης, ἔψαλνε ταυτόχρονα μέσα στοὺς μύθους καὶ τὰ ρο-
μάντζα του τὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς καλούςνης. Οἱ ἥρωές του, οἱ
περισσότεροι ἔμποροι, μηχανικοί, σοφοί, χωρικοὶ ἄγριοι καὶ πεισματάρηδες,
ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς, τῆς δράσης, τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ, ἔχουν ὅλοι
σχεδὸν τὴν «ἀχίλλειον πτέρναν» — τὴν καρδιά. Κι ἀκόμα οἱ ἀγαπημένοι του
ἥρωες, εἶναι μικρὰ παιδιά, ἀπόκληροι τῆς τύχης, ἄνθρωποι φτωχοί, γλυ-
κομίλητοι, σιωπηλοὶ ποὺ μαζί τους βρίσκεται ἐνωμένος μὲ τὸν ὕψιστο
δεσμό, μὲ τὸ δεσμὸ τῶν καρδιῶν.

Ἡ πίστη τοῦ Prus στὴν τελικὴ νίκη τοῦ καλοῦ κατὰ τοῦ κακοῦ δὲν
ἦταν ἄμοιρη ἀπὸ μιὰ κάποια μοιρολατρικὴ φιλοσοφία. Καὶ στὰ ἔργα του
νικᾷ πάντα ὁ ἀδύνατος καὶ ταπεινὸς ποὺ ὑπερασπίζει τὴν γῆ τὴν πατρικὴ,
ἡ τὴν τιμὴ, καὶ κεῖνος ποὺ πολεμᾷ καὶ πασχίζει γιὰ τὴ πρόοδο καὶ τὴν
ἐλευθερία.

Ὁ θετικισμὸς τοῦ Prus δὲν εἶναι λελογισμένος, εἶναι αἰσθημα-
τικὸς, ποτισμένος μὲ λίγην ἀφέλεια. Στὶς μεγαλύτερες ἀρρώστειες μεταχει-
ριζότανε τὰ ἡπιώτερα φάρμακα. Ἔλυνε τὰ πολυπλοκότερα κοινωνικὰ ζητή-
ματα μ' ἐπιχειρήματα παρμένα ἀπ' τὰ πειὸ παλιὰ ἐγχειρίδια πολιτικῆς
οἰκονομίας. Ὡστόσο πολλὰ Ταμεῖα Βοηθειῶν γιὰ τοὺς ἐργάτες, καὶ πολλὲς
ἐταιρίες γιὰ τὴν ὑγιεινὴ τοῦ λαοῦ ἔχουν γιὰ πνευματικὸ πατέρα τὸν Prus.

Ἀφιλοχρήματος ὁ ἴδιος ἐπίστευε στήν ἀφιλοχρηματοσύνη τῶν ἄλλων. Τὸ χαμόγελο ποὺ ἀνθοῦσε στὰ οὐμοριστικά χεῖλη του ποτὲ δὲ γινότανε σαρκασμός. Δὲν ἐπερίπαιξε ποτέ. Ἦθελε ἢ εὐτυχία νὰ ἐπιτυχαίνεται μὲ τὴν καλοσύνη καὶ τὴν ἀγάπη. Ἐπίστευε πὼς «τὰ βάσανα εἶναι ἢ μεγαλύτερη τιμή, κ' ὑψίστη εὐτυχία οἱ καλὲς πράξεις».

Παρ' ὅλα αὐτά, μιά μερίδα τοῦ πολωνέζικου λαοῦ ἀρνήθηκε νὰ τιμῇ-σει τὴ θανή του. Γιατί ;

Τὰ τελευταῖα γεγονότα ποὺ ἀνατάραξαν ὡς τὰ βάθη τὴν ἐθνικὴ ζωή, δὲν ἦσαν ἀντίλαλο στοῦ Prus τὴν ψυχή. Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, τὸ ἐξαρχατήρισε ὡς παιδαριώδικο γιατί ἐβλεπε σ' αὐτὸ δημόσιο κίνδυνο. Οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ποὺ σποῦν τὴ φαινομενικὴ ἐνότητα τοῦ λαοῦ του τοῦ ἐθλίβαν τὴν ψυχή. Δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ βρεῖ, μέσα στοῦ λαβύρινθο τῶν γεγονότων, τὸ μέρος ὅπου κρυβόντανε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια. Κατὰ βάθος ἦταν ἓνας φιλελεύθερος ἀστός. Ἀντιπροσώπευε, βέβαια πολὺ ὑπερήφανα καὶ πολὺ τίμια, τὰ μπουρζουαδίστικα ἰδανικά. Μὰ τὰ ἰδανικά τῶν προλεταρίων τὸν ἐτρόμαζαν. Τελευταῖα μάλιστα στάθηκε πολέμιος στὰ φανερά σὲ μερικὲς ἀπαιτήσεις τῶν ἐργατικῶν τάξεων, χωρὶς ἴσως νὰ συναισθάνεται τὴ σημασία τῆς πράξης του. Γι' αὐτὸ κ' οἱ ἐργάτες οἱ σοσιαλιστές δὲν τὸν συνόδεψαν ὡς τὴν κλίνη τοῦ αἰώνιου ὕπνου του.

ΚΑΤΑ ΤΟΝ MICHEL MUTERMILCH

B. E. Π.

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ

Μιά καινούργια ποιήτρια, εἴκοσι μόλις χρονῶν, ἡ Mlle Jeanne Ternier, τραβᾷ, στὴ Γαλλία, τὴν προσοχὴ τῶν κριτικῶν ποὺ στέκουν θαμνωμένοι μπρὸς στὴν πολυχορδία καὶ πρωτοτυπία τῆς Μούσας της. Τὴν πρώτη της συλλογή, Derniers Refuges, τὴν προλογίζει μ' ἐνθουσιασμό ὁ Léon Bloy, διακηρύττοντας πὼς «ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βερλαῖν δὲν ἐδιάβασε τόσο ὁμορφο τίποτα ἄλλο». Ὅχι μὲ λιγώτερο ἐνθουσιασμό μίλησε γι' αὐτὴν ὁ Henri Hoppenot, ὁ ὁποῖος διαμαρτύρεται γιατί τὰ κακαρίσματα τῶν ἀνάξιων ἐσκέπασαν τόσον καιρὸ τὴν καινούργια καὶ βαθεῖα φωνὴ τῆς κόρης αὐτῆς ποὺ γράφει στίχους γιατί ἔχει κἄτι νὰ μ' ἀς πεῖ.

«Σπανίως, λέγει, στίχοι κατέβηκαν τόσο βαθεῖα στὴν ψυχὴ μας, καὶ ποτὲ δὲν ἐφантаζόμαστε πὼς ὕστερα ἀπὸ ἓνα Μπωδελαίρ θὰ μπορούσε ποιητὴς νὰ ξυπνήσει μέσα μας τῶν βραδυνῶν τὴν παραξενὴ ἀρμονία μὲ τέτοιο τρόπο καὶ μὲ λόγια ποὺ κανένας ποτὲ δὲν τὰ ἐπρόφερε. Εἶναι φανερόν, προσθέτει, πὼς ἡ κόρη αὐτὴ ἐδιάβασε Μαλλαρμέ, Μάτερλικχ καὶ Βερλαῖν. Μὰ ὅποιος προσέξει τοὺς στίχους της θὰ παρατηρήσει πὼς μ' ἓναν ὑπερήφανο παλμὸ κατόρθωσε νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ κάθε ἐπίδραση, κ' ἔτσι νὰ μὴ μοιάζει μὲ κανέναν ἀπὸ μᾶς».

Λυποῦμαι ποὺ ὁ χώρος δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει νὰ δημοσιέψω μερικoὺς στίχους της εἴτε στὸ πρωτότυπο εἴτε σὲ πρόχειρη μετάφραση. Συνιστῶ ὅμως τὴ συλλογὴ σ' ὅσους συχαίνονται τὸ «μὰ τ α ἰ ο ῖ ξ ε φ ὕ λ λ ἰ σ μ α»

B. E. Π.

PAUL CLAUDEL

Μεγάλος, ἀπὸ τοὺς ἐπιβλητικούς ἐργάτες τῆς σκέψης καὶ τῆς τέχνης τοῦ λόγου, φαίνεται ὅτι πρόκειται αὐτὸς νὰ συνεχίσει τὴ σειρά τῶν μεγάλων γάλλων συγγραφέων τοῦ παρελθόντος αἵωνα, καὶ μέσα στὴν πάλη τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ τοῦ συμβολισμοῦ, πάλη πού χαρακτηρίζει καὶ διέπει ὁλόκληρη τὴ νεώτερη γαλλικὴ φιλολογία, νὰ εὑρεῖ τὴ διατύπωση τῆς αἰσθητικῆς ὁμορφιάς προσπαθώντας (ἔστω καὶ δίχως ἐπιτυχία) νὰ δώσει μιὰ λύση στὸ μεγάλο πρόβλημα. Ὁ Paul Claudel (γιά τοὺς πολλοὺς Γενικὸς Πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴ Φρανκφούρτη) εἶναι ἐκλεχτὸς συγγραφέας, μὲ ἄπειρη δύναμη καὶ μὲ τὶς πειὸ ὑψηλὰς ἐξάρσεις καὶ ἐμπνεύσεις. Ὁ Franz Blei, ὁ θαυμάσιος γερμανὸς κριτικὸς πού μετέφρασε δύο του ἔργα (Le Partage de Midi, Mittagswende, καὶ τὸ l'Echange, der Tausch) λέγει γι' αὐτὸν ὅτι εἶναι τὸ «μεγάλον φιλολογικὸν γεγονός τῆς τορινῆς ἐποχῆς.!»—Ἄν ὁ Claudel εἶναι ἄγνωστος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, αὐτὸ χρωστᾷται ἐν μέρει στὴν ἰδιωτροπία τοῦ συγγραφέα πού κάθε ἄλλο κάμνει παρὰ νὰ γυρεύει τοὺς ψήφους τῶν πολλῶν.

Τὰ ἔργα του εἶναι δυσκολόβρετα καὶ πολλὰ ἔχει ἀνέκδοτα. Μερικὰ ὅμως τὰ ἔχει ἐκδόσει σὲ δυὸ ἢ καὶ τρεῖς διαφορετικὰς ἐκμηνήσεις (versions). Ἐκτὸς αὐτοῦ τὸ εἶδος του εἶναι τέτοιο πού ποτὲ δὲ θὰ γέινει πολὺ δημοτικόν. Ὁ C. εἶναι συμβολιστὴς τῆς σχολῆς τοῦ Mallarmé ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερον σκοτεινὸς ἀπ' αὐτὸν. Τὸ ὕφος του εἶναι πλούσιο, εὐστροφον, μὲ πολλὰς εἰκόνες, πολὺ παραστατικόν. Γράφει πρόζα ρυθμική, πού μοιάζει σὰν ποίημα, ταχτοποιημένη σὲ μικροὺς παραγράφους ἀπὸ δυὸ ἢ τρεῖς γραμμὰς. Τὰ θεατρικὰ του ἔργα εἶναι πλούσια, πολύτροπα μὲ πολλὴ πρωτοτυπία. «Τελειώνοντας τὴ μικρὴ μου καὶ ἀτελὴ μελέτη, (λέγει ὁ Paul Souday, Les Livres, Temps 17 Juillet 1912), ἄραγε θὰ καταταχθῶ μὲ τὸ μέρος τῶν νέων πού ἀνεβάζουν ψηλὰ τὸν P. C. καὶ τὸν ἀνακηρύττουν μεγαλοφυΐα ; Μεγαλοφυΐα εἶναι μέγας λόγος, καὶ πρέπει κανεὶς νὰ τὸν μεταχειρίζεται μὲ προσοχή. Ὁ P. C. ἔχει ἐλαττώματα ἔχει ὅμως λαμπρὰ καὶ καταπληκτικὰς ἐμπνεύσεις πού θεωροῦνται συνήθως δείγματα μεγαλοφυΐας. Πάντα, καὶ δίχως ἀντιλογία, εἶναι ἀπὸ τοὺς πειὸ ἐνδιαφέροντας συγγραφεῖς, καὶ λιγὰκι περισσότερη σαφήνεια θὰ τοῦ δόσει εὐκολα τὴ μεγάλη ἐπιτυχία πού ἀρμόζει στὴ σπάνια καὶ ὑψηλὴ ἀξία του.»

Δύσκολα περιγράφεται τὸ ἔργο τοῦ P. C., ἀλλὰ μὲ μιὰ ματιὰ πού θὰ ρίξει κανεὶς στὸ ἔργο του ἀμέσως θὰ καταλάβει ὅτι βρίσκεται μπρὸς σὲ συγγραφέα βαθὺ καὶ ἐπιβλητικόν.

(Νὰ τὰ ἔργα τοῦ Claudel : L'annonce faite à Marie, L'otage (καὶ τὰ δυὸ στὴ Nouvelle Revue Française τὰ ἄλλα στὸ Mercure de France). Art poétique (σύστημα μεταφυσικῆς), Connaissances de l'Est (Ἐντυπώσεις ταξιδιοῦ στὴν Ἀνατολή), Cinq grandes odes suivies d'un processionnel pour saluer le siècle nouveau (ποιήματα μυστικιστικά), Théâtre (4 τόμοι, Tête d'or, La Ville, La Jeune fille Violaine, l'Echange, Le Repos du septième jour, l'Agamemnon d'Eschyle).

X.